

P. Rylski, T. Zembrzuski

IX. Postępowanie cywilne

Najlichniesza grupa rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy wątpliwości z zakresu prawa procesowego dotyczy wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, w tym zwłaszcza w następstwie funkcjonowania regulacji wprowadzonych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: nowelizacja z dnia 4 lipca 2019 r.). Obserwowane były także wątpliwości interpretacyjne wynikające z obowiązywania ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej jako: u.COVID), a później z uchylecia przepisów procesowych zawartych w tej ustawie na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: ustawa z dnia 7 lipca 2023 r.). Istotne znaczenie miały także judykaty dotyczące zagadnień procesowych w tzw. procesach frankowych wynikających z roszczeń dochodzonych przez strony umów kredytowych denominowanych lub waloryzowanych do waluty franka szwajcarskiego.

1. Prawo do sądu i droga sądowa

W uchwale z dnia 26 stycznia 2023 r., III CZP 128/22¹, stwierdzono, że Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przysługuje droga sądowa do dochodzenia opłaty za udzielenie informacji o danych zgromadzonych na kontach ubezpieczonego lub płatnika składek oraz do dochodzenia odsetek za opóźnienie w przekazaniu opłaty, powstających po jej ustaleniu przez komornika sądowego w postępowaniu egzekucyjnym². Sąd Najwyższy poruszył problematykę wykładni przepisów wyznaczających przesłanki dopuszczalności drogi sądowej i formy, w jakiej ta ochrona jest udzielana³. Zaznaczył, że obowiązkiem

¹ OSNC 2023, nr 7–8, poz. 68.

² Zob. art. 50 ust. 3 i 10 oraz ust. 10ab ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. poz. 1009 ze zm.).

³ Por. wyrok SN z dnia 13 października 2017 r., I CSK 20/17, OSNC–ZD 2020, nr 1, poz. 1.

państwa jest stworzenie wierzycielom warunków do egzekwowania uprawnień, zaś etap ich egzekwowania jest objęty zakresem prawa podmiotowego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁴. Zwrócił uwagę, że standardy rozstrzygania spraw cywilnych muszą mieć zastosowanie także w sprawach, w których właściwość sądów powszechnych wynika z zastosowania art. 177 Konstytucji RP⁵. Wskazał, że przyznanie Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych osobowości prawnej czyni go w sprawach rozpoznawanych przez sądy powszechne podmiotem korzystającym także ze zdolności sądowej. W postępowaniu sądowym dochodzona może być należność z tytułu opłaty za udzielenie informacji, mająca ryczałtowo równoważyć wydatki, jakie Zakład ponosi w celu wykonania obowiązku informacyjnego, do której zgodnie z decyzją ustawodawcy mają być odpowiednio stosowane przepisy prawa cywilnego, jeżeli powstanie i nie zostanie uregulowana.

W uchwale z dnia 20 września 2023 r., III CZP 73/22⁶, uznano, że dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie o odszkodowanie za szkody łowieckie w wypadku niewniesienia odwołania przez zarządcę lub dzierżawcę obwodu łowieckiego do protokołu z oszacowania, o którym mowa w art. 46c ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie⁷. Sąd Najwyższy nawiązał w ten sposób do uchwały z dnia 6 lipca 2021 r., III CZP 48/20⁸, w której wyjaśniono, że niewykonanie przez dzierżawcę albo zarządcę obwodu łowieckiego obowiązków wynikających z art. 46–46c pr. łow. i niesporządzenie protokołu, o którym mowa w art. 46d ust. 1 w zw. z art. 46a ust. 4 albo art. 46c ust. 5 pr. łow., nie zamyka – po wydaniu decyzji przewidzianej w art. 46e ust. 1 pr. łow. – drogi sądowej w sprawie o naprawienie szkody. W przedmiotowym judykacie zwrócono uwagę, że spór, w którym ma dojść do określenia wysokości odszkodowania za szkodę, jest sprawą cywilną w znaczeniu materialnym, w rozumieniu art. 1 k.p.c.⁹

⁴ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2003 r., III CK 319/03, OSNC 2005, nr 5, poz. 31.

⁶ OSNC 2024, nr 1, poz. 3.

⁷ W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo łowieckie oraz niektórych innych ustaw.

⁸ OSNC 2021, nr 12, poz. 83.

⁹ Por. uchwały SN: z dnia 20 sierpnia 1993 r., III CZP 112/93, OSNC 1994, nr 3, poz. 60; z dnia 17 grudnia 1993 r., III CZP 168/93, OSNC 1994, nr 7–8, poz. 148; z dnia 28 września 1994 r., III CZP 124/94, OSNC 1995, nr 2, poz. 32; z dnia 6 lipca 2021 r., III CZP 48/20, OSNC 2021, nr 12, poz. 83; wyrok SN z dnia 3 grudnia 2008 r., V CSK 310/08, LEX nr 484695; postanowienie SN z dnia 30 marca 1989 r., II CZ 45/89, LEX nr 8951.

2. Skład sądu

W omawianym okresie ujawniły się wątpliwości związane z rozpoznawaniem spraw w składach określonych w u.COVID. W uchwale SN z dnia 14 grudnia 2023 r., III CZP 32/23¹⁰, wyrażono istotny pogląd, że w sprawach o rozwód, zarówno niezakończonych do 3 lipca 2021 r., jak i wszczętych w okresie od 3 lipca 2021 r. do 14 kwietnia 2023 r., sąd pierwszej instancji orzeka w składzie jednego sędziego, chyba że prezes sądu zarządził rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów. W razie rozpoznania takiej sprawy w składzie jednego sędziego i dwóch ławników zachodzi nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tej uchwały bardzo szeroko przytoczył genezę regulacji zawartej w u.COVID i kolejne jej zmiany. Doszedł w związku z tym do wniosku, że nowelizacja tej ustawy obowiązująca od 3 lipca 2021 r. określała zasady ustalania składu orzekającego we wszystkich sprawach cywilnych, przesądzając, że będzie to skład jednoosobowy i równocześnie usuwając ze składów w sprawach, które były już rozpoznawane, pozostałych – poza referentem – członków składu (innych sędziów lub ławników). Podkreślono także, że od 3 lipca 2021 r. do 14 kwietnia 2023 r. podstawowym składem sądu orzekającego w sprawach cywilnych w pierwszej instancji był skład jednego sędziego. Otwarta była też droga do ukonstytuowania składu trzech sędziów na zarządzenie prezesa sądu; ustawodawca nie przewidział natomiast możliwości wyznaczenia przez prezesa sądu składu ławniczego. W związku z tym uznano, że zgodnie z literalnym brzmieniem art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 u.COVID sprawy rozwodowe niezakończone do 3 lipca 2021 r. oraz wszczęte w okresie od 3 lipca 2021 r. do 14 kwietnia 2023 r. podlegają rozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji w składzie jednego sędziego, chyba że prezes sądu zarządził rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów. Sąd Najwyższy, odmiennie niż część doktryny¹¹ nie dostrzegł w tym zakresie uzasadnionych wątpliwości konstytucyjnych co do zgodności z Konstytucją (zwłaszcza z art. 45 ust. 1) rezygnacji z niezmienności składu oraz z rozpoznania sprawy rozwodowej w składzie ławniczym dokonanej w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 u.COVID.

W uchwale SN z dnia 26 października 2023 r., III CZP 157/22¹², wyrażono pogląd, że sprawy toczące się na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, w okresie

¹⁰ OSNC 2024, nr 6, poz. 59.

¹¹ K. Markiewicz, *Wpływ regulacji „covidowych” na zasadę niezmienności (stabilności) oraz kolegialność składów sądów odwoławczych*, PPC 2022, nr 1, s. 38–58.

¹² OSNC 2024, nr 3, poz. 30.

wskazanim w art. 15zsz¹ ust. 1 u.COVID, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, podlegały rozpoznaniu przez sądy pierwszej instancji w składzie określonym w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 tejże ustawy. Mimo głosów krytycznych podnoszonych w doktrynie co do jednoosobowego rozpoznawania spraw w dobie pandemii COVID-19¹³ Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, że to szczególne rozwiązanie powinno znaleźć zastosowanie także do postępowania grupowego. Według SN z uwagi na treść art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 u.COVID, nie jest zasadne zapatrywanie, że dotyczył on jedynie spraw uregulowanych w kodeksie postępowania cywilnego. Sąd nie zgodził się z tym, że argumentem na rzecz niestosowania art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 u.COVID mogłoby być to, że skład sądu w postępowaniu grupowym został uregulowany w odrębnej ustawie (art. 3 ust. 2 u.p.g.). W ocenie SN niewątpliwie wprowadzenie takiego składu w postępowaniu grupowym, i to już w pierwszej instancji, świadczy o uznaniu przez ustawodawcę, że waga i komplikacje wiążące się z charakterem spraw rozpoznawanych w postępowaniu grupowym uzasadniają zwiększenie gwarancji procesowych względem rozwiązań ogólnych (art. 47 § 1 k.p.c.). Nie ma jednak żadnych podstaw do wnioskowania, że art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 nie stanowi regulacji szczególnej, o charakterze epizodycznym.

3. Strony i uczestnicy postępowania

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1555/22¹⁴, stwierdził, że komitetom wyborczym partii politycznych, w zakresie wyznaczonym przez przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy¹⁵, przysługuje zdolność prawna i zdolność sądowa w rozumieniu art. 33¹ § 1 k.c. i art. 64 § 1¹ k.p.c.¹⁶ Zwrócono uwagę, że komitety wyborcze są jednostkami organizacyjnymi – chronionymi przez prawo i którym ustawa przyznaje szereg kompetencji

¹³ P. Ryłski, *Transformation of Polish Civil Procedure in Light of Covid-19*, [w:] *Civil Courts Coping with Covid-19*, (red.) B. Krans, A. Nylund, Hague 2021, s. 155 i n.; K. Markiewicz, *Wpływ regulacji „covidowych” na zasadę niezmienności (stabilności) oraz kolegialności składów sądów odwoławczych*, PPC 2022, nr 1, s. 38–58; T. Zembrzusi, *Przeciwdziałanie i zwalczanie epidemii COVID-19 w postępowaniu cywilnym, czyli pożegnanie z kolegialnością orzekania*, PPC 2022, nr 1, s. 59–79; J. Litowski, *Zakres zmian art. 15zsz¹ ustawy z 2 marca 2020 r. – uwagi na tle stanu prawnego obowiązującego od 3 lipca 2021 r.*, MoP 2022, nr 2, s. 71 i n.

¹⁴ LEX nr 3567382

¹⁵ Tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1277.

¹⁶ Szerzej zob. M. Dziurda, *Zdolność sądowa i jej znaczenie*, [w:] *Podmioty w postępowaniu cywilnym*, (red.) K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2018, s. 133 i n. Por. M. Dziurda, *Szczególna zdolność sądowa na podstawie przepisów pozakodeksowych*, MoP 2017, nr 15, s. 829 i n.

– odrębnymi od partii politycznych, które je utworzyły oraz jej organów, jak również od podmiotów, które wchodzi w skład tych komitetów wyborczych. Korelatem uprawnień są obowiązki implikujące prawną odpowiedzialność, chyba że na mocy wyraźnych przepisów określone zobowiązania komitetów wyborczych spoczywają na innych osobach. Zaznaczono, że w sytuacji, w której w świetle przepisów Kodeksu wyborczego nie da się wyłączyć odpowiedzialności komitetu wyborczego partii politycznej jako tzw. ułomnej osoby prawnej, za naruszenie cudzych dóbr osobistych w związku z kampanią wyborczą, to po jego rozwiązaniu z mocy prawa należy w tym zakresie dopuścić następstwo prawne partii politycznej, która utworzyła ten komitet wyborczy. Gdy w odniesieniu do partii politycznej zachodzą przesłanki określone w art. 113 w zw. z art. 112 Kodeksu wyborczego i art. 24 § 1 k.c., o jej legitymacji biernej – w procesie o ochronę dóbr osobistych – przesądzają bezpośrednio te przepisy.

W postanowieniu z dnia 16 maja 2023 r., II CSKP 1026/22¹⁷, Sąd Najwyższy przyjął, że legitymacja organizacji pozarządowej do wytoczenia powództwa na rzecz obywateli jest *in concreto* uzależniona od treści statutu tej organizacji¹⁸. Organizacja jest uprawniona do działania wyłącznie wówczas, gdy przedmiot sprawy mieści się w obszarze jej działań statutowych. Zwrócono jednak uwagę, że art. 61 § 1 k.p.c. nie wymaga, aby statut organizacji pozarządowej zawierał zapis, że cele statutowe mogą być realizowane przez możliwość wytaczania powództw. Tego rodzaju działanie jest jedynie określoną formą działania (środkiem), służącą wykonaniu zadań statutowych organizacji pozarządowej.

W uchwale z dnia 25 kwietnia 2023 r., III CZP 123/22¹⁹, Sąd Najwyższy przyjął, że w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej legitymowanym biernie jest podmiot, którego prawo ma zostać dotknięte zmianą treści księgi wieczystej żądaną pozwem. Prawo własności nieruchomości lub użytkowania wieczystego gruntu przysługujące spółdzielni mieszkaniowej i obciążone spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu nie uzasadnia legitymacji biernej spółdzielni mieszkaniowej w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej tylko w zakresie osób, którym przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu.

¹⁷ LEX nr 3569561.

¹⁸ Zob. K. Gajda-Roszczyńska, *Udział organizacji społecznych w sądowym postępowaniu cywilnym – uwagi de lege lata oraz de lege ferenda*, [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, (red.) K. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 237 i n. Por. T. Misiuk, *Udział organizacji społecznych w procesie cywilnym*, NP 1965, nr 6, s. 627 i n.

¹⁹ Biul.SN 2023, nr 4, s. 8. Zob. również w niniejszym Przeglądzie Orzecznictwa, rozdział IV, pkt 6.

W wypowiedziach Sądu Najwyższego kilkakrotnie poruszano problematykę współuczestnictwa procesowego. W wyroku z dnia 20 kwietnia 2023 r., II CSKP 429/22²⁰, przyjęto, że współuczestnictwo procesowe czynne po stronie konsorcjantów dochodzących świadczenia pieniężnego nie ma charakteru koniecznego – *argumentum ex art. 72 § 2 w zw. z art. 195 k.p.c.*²¹ Odpowiada to założeniu, że zazwyczaj strony umowy konsorcjum wiążą się elastyczniejszymi zasadami współpracy, aniżeli przewidziane w spółce cywilnej, polegającymi na połączeniu potencjału gospodarczego uczestników przy realizacji konkretnego zadania, z pominięciem wkładów i wspólnego majątku, które są charakterystyczne dla umowy spółki.

W uchwale z dnia 19 października 2023 r., III CZP 12/23²², Sąd Najwyższy odniósł się do roszczeń o ustalenie nieważności umowy kredytu, kierowanego przeciwko bankowi, w tym w ramach tzw. spraw frankowych. Stwierdzono, że w sprawie przeciwko bankowi o ustalenie nieważności umowy kredytu nie zachodzi po stronie powodowej współuczestnictwo konieczne wszystkich kredytobiorców (konsumentów). Zwrócono uwagę, że stosunek kredytu jest stosunkiem zobowiązaniowym o charakterze pieniężnym; nie ma zatem charakteru zbliżonego do współwłasności, zaś przedmiot świadczenia nie jest niepodzielny. Cechy stosunku prawnego łączącego kredytobiorców z kredytodawcą, mającego źródło w umowie kredytu, przemawiają – w ocenie Sądu Najwyższego – za przyjęciem, że nie ma podstaw do uznania, iż kredytobiorca dochodzący przeciwko bankowi ustalenia nieważności umowy kredytu frankowego musi działać wyłącznie wspólnie z innymi kredytobiorcami pod rygorem oddalenia jego powództwa z powodu niepełnej legitymacji procesowej czynnej. Podobne stanowisko wyrażono w uchwale z dnia 26 października 2023 r., III CZP 156/22²³, zaznaczając, że w sprawie o ustalenie nieważności umowy kredytu i o zwrot nienależnych świadczeń spełnionych na jej podstawie po stronie powodowej nie zachodzi współuczestnictwo konieczne kredytobiorców.

²⁰ LEX nr 3525883.

²¹ Por. wyroki SN: z dnia 20 listopada 2014 r., V CSK 177/14, LEX nr 1544407; z dnia 9 lipca 2015 r., I CSK 353/14, LEX nr 1765999; z dnia 23 września 2016 r., II CSK 27/16, M.Pr.Bank. 2017, nr 11, s. 57; z dnia 3 kwietnia 2018 r., II CSK 452/17, LEX nr 2500409; z dnia 30 czerwca 2021 r., III CSKP 75/21, LEX nr 3335808; z dnia 15 stycznia 2017 r., III CSK 182/18, LEX nr 2610282.

²² OSNC 2024, nr 4, poz. 37.

²³ OSNC 2024, nr 4, poz. 39.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2023 r., III CZP 54/23²⁴, wskazano, że w razie współuczestnictwa materialnego (art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c.) do niezbędnych kosztów procesu poniesionych przez współuczestników reprezentowanych przez jednego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym zalicza się jego wynagrodzenie ustalone niezależnie od liczby reprezentowanych przez niego uczestników. Nawiązano w ten sposób do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1963 r., III PO 17/63²⁵, a także do zapatrywania, że niezależnie od liczby osób występujących w sprawie, jej przedmiot, pomyślany jako podstawa obliczenia wynagrodzenia biorącego w niej udział adwokata, jest w zakresie rozszczeń majątkowych zawsze jeden²⁶. W uzasadnieniu przedmiotowego judykatu wskazano, że sąd może jednak podwyższyć wynagrodzenie, jeżeli przemawiają za tym okoliczności, o których mowa w art. 109 § 2 k.p.c. W uzasadnieniu zwrócono także uwagę, że koszty procesu należne współuczestnikom materialnym – w tym także pozostającym w związku małżeńskim, w którym obowiązuje ustrój wspólności majątkowej – podlegają zasądzeniu na ich rzecz w częściach równych, chyba że współuczestnicy zgodnie wniosą o inny podział zasądzonych kosztów albo o zasądzenie ich na rzecz jednego lub niektórych ze współuczestników.

4. Zastępstwo procesowe

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 czerwca 2023 r., III CZP 120/22²⁷, analizował zagadnienie wpływu ustania głównego pełnomocnictwa procesowego na umocowanie dalszego pełnomocnika²⁸. Uznano, że wygaśnięcie pełnomocnictwa procesowego udzielonego samodzielnie przez stronę nie powoduje wygaśnięcia dalszego pełnomocnictwa procesowego udzielonego w imieniu strony adwokatowi lub radcy prawnemu na podstawie art. 91 pkt 3 k.p.c. Wyrażono przekonanie, że substytut działa w imieniu i ze skutkami dla mocodawcy²⁹, nie jest zatem pełnomocnikiem pełnomocnika, który udzielił dalszego

²⁴ Biul.SN 2023, nr 11–12, s. 9.

²⁵ OSNCP 1964, nr 6, poz. 107.

²⁶ Por. postanowienie SN z dnia 12 lipca 1980 r., II CZ 79/80, OSNCP 1981, nr 2–3, poz. 37; wyrok SN z dnia 8 lutego 2013 r., IV CSK 309/12, OSNC 2013, nr 10, poz. 116.

²⁷ OSNC 2023, nr 12, poz. 117.

²⁸ Por. M. Cichorska, *Substytucja jako dalsze pełnomocnictwo procesowe*, PS 2018, nr 11–12, s. 84 i n.

²⁹ Por. uchwała SN z dnia 20 marca 1970 r., III PZP 1/70, OSNC 1970, nr 7–8, poz. 128; wyrok SN z dnia 2 października 2009 r., II PK 105/09, OSNP 2011, nr 9–10, poz. 125; uchwała SN z dnia 20 marca 1970 r., III PZP 1/70, OSNC 1970, nr 7–8, poz. 128; postanowienia SN: z dnia 7 listopada 2006 r., I CZ 78/06, LEX nr 276382; z dnia 21 października 2010 r., IV CZ 79/10, LEX nr 1383303; z dnia 29 września 2011 r., IV CZ 52/11, LEX nr 1084560.

pełnomocnictwa, lecz strony. Sąd Najwyższy zaznaczył, że pełnomocnictwo dalsze powstaje na skutek wyrażenia woli przez pełnomocnika procesowego udzielającego substytucji i jedynie w tym znaczeniu ma charakter pochodny względem pełnomocnictwa procesowego udzielonego samodzielnie przez stronę. Zwrócono uwagę, że związek ten ulega zerwaniu z chwilą, w której udzielenie dalszego pełnomocnictwa wywrze skutek w sferze prawnej strony. Podmiotami powstałego w ten sposób stosunku pełnomocnictwa (substytucji), od chwili nawiązania, są wyłącznie strona oraz ustanowiony w ten sposób (dalszy) pełnomocnik. W związku z tym, trwanie przedmiotowej relacji nie jest zależne od losów pełnomocnictwa głównego, ma samodzielny i nieakcesoryjny charakter. Sąd Najwyższy opowiedział się za poglądem, że udzielając dalszego pełnomocnictwa, pełnomocnik procesowy powoduje powstanie relacji prawnej między dalszym pełnomocnikiem a stroną, nie zaś między dalszym pełnomocnikiem a nim samym.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2023 r., III CZP 15/23³⁰, stwierdzono, że właściwa okręgowa rada adwokacka, do której adwokat ustanowiony przez sąd skierował wniosek o zwolnienie z obowiązku zastępowania strony w postępowaniu, nie może skutecznie zwolnić go z tego obowiązku³¹. Zaakcentowano, że to sąd prowadzący postępowanie – a nie organ samorządu zawodowego – jest władny ocenić, czy przyczyny wskazane przez pełnomocnika domagającego się zwolnienia od obowiązku zastępowania strony w procesie są wystarczająco ważne w zestawieniu z zagrożeniami dla interesów strony czy sprawności postępowania, jakie pociąga za sobą zakłócenie ciągłości reprezentacji. Dopiero podjęcie przez sąd decyzji o zwolnieniu dotychczasowego pełnomocnika aktualizuje kompetencję właściwego organu samorządu do wskazania nowego adwokata lub radcy prawnego.

5. Doręczenia

Istotne znaczenie z punktu widzenia doręczeń sądowych ma uchwała SN z dnia 20 października 2023 r., III CZP 24/23³². Mimo, że uchwała ta zapadła jeszcze na gruncie uchylonego już art. 15zsz⁹ u.COVID, to będzie miała znaczenie

³⁰ OSNC 2024, nr 4, poz. 34.

³¹ Por. F. Zadzrowski, *Czy sąd, czy też rada adwokacka, może zwolnić adwokata z obowiązków obrońcy z urzędu i czy zwolnienie takie jest dopuszczalne z powodu oczywistej bezzasadności powództwa lub obrony?*, NPC 1933, nr 2, s. 57 i n.

³² OSNC 2024, nr 2, poz. 15.

dla wprowadzonego z dniem 14 marca 2024 r. jego odpowiednika, czyli art. 131^{1a} § 2 k.p.c. Wedle tezy uchwały datą doręczenia pisma w przypadku określonym w art. 15zsz⁹ ust. 3 zdanie drugie u.COVID jest dzień następujący po upływie 14 dni od dnia umieszczenia pisma w portalu informacyjnym. W swym uzasadnieniu SN przychylił się do dotychczasowej praktyki sądów powszechnych i literalnego brzmienia przepisu. Wskazał zatem, że rozwiązanie, według którego w razie biernej postawy adresata doręczenie następuje po upływie czternastu dni – następnego (piętnastego) dnia od jego umieszczenia w portalu informacyjnym – odbiega od stanowiska przyjętego w judykaturze na tle art. 139 § 1 k.p.c. i przyjętego w art. 145 zdanie drugie k.p.c. Przepisy te łączą bowiem doręczenie z upływem ostatniego dnia terminu do odbioru pisma, względnie z upływem ostatniego dnia miesięcznego terminu, nie zaś z dniem następnym. W ocenie SN dystynkcja ta, jakkolwiek systemowo niepożądana, jest jednak konsekwencją brzmienia art. 15zsz⁹ ust. 3 zdanie drugie u.COVID, według którego doręczenie nie następuje czternastego dnia (w czternastym dniu) od umieszczenia pisma w portalu informacyjnym, względnie z upływem ostatniego dnia czternastodniowego terminu. W opinii SN odmiennych wniosków nie uzasadniają przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 października 2015 r. w sprawie trybu i sposobu dokonywania doręczeń elektronicznych³³, gdyż akt ten odnosi się do doręczeń dokonywanych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, a zatem innego systemu aniżeli portal informacyjny.

6. Orzekanie

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 2174/22³⁴, stwierdzono, że uzasadnienie wygłoszone musi zawsze odpowiadać wszystkim wymaganiom przewidzianym w art. 327¹ k.p.c. (poprzednio art. 328 § 2 k.p.c.). Zaznaczono, że uzasadnienie powinno zawierać elementy, które z racji zarzutów i wniosków apelacji były konieczne do rozpoznania sprawy w drugiej instancji³⁵, zaś skuteczny zarzut kasacyjny może odnosić się do sytuacji, w której uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia zostało sporządzone w sposób wykluczający

³³ Tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 452.

³⁴ OSNC 2023, nr 9, poz. 84.

³⁵ Zob. wyrok SN z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 306/15, LEX nr 2032362.

przeprowadzenie efektywnej kontroli kasacyjnej³⁶. Zwrócono jednocześnie uwagę, że transkrypcja jest wyłącznie przetworzeniem postaci dźwiękowej wygłoszonego uzasadnienia do postaci pisemnej (graficznej) i stanowi odzwierciedlenie tego, co zostało wygłoszone³⁷, przy czym zapis powinien zostać sporządzony zgodnie z zasadami języka polskiego. Transkrypcja nie uzyskuje jednak statusu dokumentu urzędowego³⁸.

W uchwale SN z dnia 12 października 2023 r., III CZP 17/23³⁹, wyrażono pogląd, że postanowienie wydane w postępowaniu restrukturyzacyjnym na posiedzeniu niejawnym i uzasadnione z urzędu, utrwalone wraz z uzasadnieniem w chwili wydania wyłącznie w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe z wykorzystaniem wzorców udostępnionych w tym systemie i opatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym, jest orzeczeniem istniejącym. Sąd Najwyższy odrzucił pogląd o potrzebie istnienia odrębnej funkcjonalności oprogramowania polegającej na elektronicznym podpisaniu sentencji orzeczenia oraz odrębnie jego uzasadnienia⁴⁰. W ocenie SN założenie, że brak podwójnych kwalifikowanych podpisów elektronicznych na postanowieniach wydawanych w formie elektronicznej na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu restrukturyzacyjnym powoduje, iż takowe postanowienia pozbawione są mocy prawnej i stanowią *sententia non existens*, w swej istocie sprowadza się zakwestionowania funkcjonalności systemu teleinformatycznego przeznaczonego dla prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego. Zamieszczony w systemie wzorzec nie pozwala bowiem na umieszczanie dwóch kwalifikowanych podpisów elektronicznych na orzeczeniach wydawanych w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Oznacza to, że wydane w tym systemie postanowienia nie miałyby mocy wiążącej, zaś system nie realizowałby swojej funkcjonalności do czasu wprowadzenia zmian legislacyjnych dotyczących struktury wzorców w zakresie zgodnym z założeniem, o którym mowa. Sąd Najwyższy uznał zatem, że skoro ustawa wyraźnie nie wymaga oddzielnego utrwalenia sentencji orzeczenia i jego uzasadnienia (tworzenia dwóch oddzielnych plików), nie można przyjąć, że stworzony system teleinformatyczny oraz funkcjonujące w jego ramach „udostępniane wzorce” obciążone

³⁶ Zob. postanowienie SN z dnia 8 lutego 2018 r., II CSK 203/17, LEX nr 3026340.

³⁷ Por. uchwała SN z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 102/15, OSNC 2016, nr 7–8, poz. 88.

³⁸ Odmienne zob. uchwała SN z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 102/15, OSNC 2016, nr 7–8, poz. 88.

³⁹ OSNC 2024, nr 3, poz. 27.

⁴⁰ Por. K. Rogala, *Krajowy Rejestr Zadłużonych jako system teleinformatyczny obsługujący postępowanie upadłościowe i restrukturyzacyjne*, PPH 2022, nr 11, s. 48–58.

są wadą o charakterze technicznym, uniemożliwiającą wydawanie prawnie istniejących orzeczeń.

7. Zagadnienia prawne

W postanowieniu z dnia 24 stycznia 2023 r., III CZP 131/22⁴¹, stwierdzono, że przedstawione zagadnienie prawne pochodziło od sądu nieuprawnionego, wskazując, że instytucja pytań prawnych, przy zastosowaniu przewidzianego w art. 398²⁴ i art. 397 § 3 k.p.c. odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów o zażaleniu i apelacji, nie znajduje zastosowania przy rozpoznawaniu przez sąd skargi na orzeczenie referendarza sądowego o skutku anulacyjnym (art. 398²² § 3 k.p.c.). Zwrócono uwagę, że w takim wypadku zaskarżone orzeczenie traci swoją moc *ipso iure*, sąd zaś rozpoznaje nie skargę, lecz sprawę – jego pozycja odpowiada pozycji sądu pierwszej instancji. W związku z powyższym, rozstrzygnięcie ewentualnych wątpliwości prawnych powziętych przez ten sąd nie ma charakteru definitywnego, podlega kontroli instancyjnej.

8. Środki zaskarżenia

Odnośnie do problematyki zaskarżania orzeczeń odnotowania wymaga uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2023 r., III CZP 127/22⁴², w której stwierdzono, że w stanie prawnym wprowadzonym nowelizacją z dnia 4 lipca 2019 r. sąd drugiej instancji sporządza z urzędu uzasadnienie wydanego na posiedzeniu niejawnym postanowienia o odrzuceniu apelacji i doręcza stronie z urzędu odpis tego postanowienia z uzasadnieniem (art. 378 § 1 i 3 zdanie 3 k.p.c.). Orzeczenie wpisuje się w cykl judykatów⁴³ analizujących rozwiązania procesowe mające na celu eliminację możliwości wniesienia apelacji i zażalenia wprost, bez uprzedniego wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem – *de lege lata* złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stanowi przesłankę skuteczności wniesienia zażalenia, albowiem dopiero doręczenie – na wniosek strony – odpisu

⁴¹ LEX nr 3488136.

⁴² OSNC 2023, nr 9, poz. 81.

⁴³ Zob. uchwały SN: z dnia 28 maja 2021 r., III CZP 26/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 71; z dnia 2 lipca 2021 r., III CZP 38/20, OSNC 2021, nr 12, poz. 80; z dnia 20 sierpnia 2021 r., III CZP 59/20, OSNC 2022, nr 2, poz. 13; z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 85/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 108.

orzeczenia z uzasadnieniem powoduje otwarcie terminu do złożenia środka zaskarżenia. Sąd Najwyższy wyraził przekonanie, że w świetle ustawy nowelizującej należy kwalifikować postanowienie sądu drugiej instancji odrzucającego apelację jako postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie. W przypadku wydania go na posiedzeniu niejawnym, zestawienie norm z art. 387 § 1 zdanie 1 k.p.c. z art. 387 § 3 zdanie 3 k.p.c. prowadzi do wniosku, że postanowienie to podlega z urzędu uzasadnieniu przez sąd drugiej instancji oraz doręczeniu stronom wraz z uzasadnieniem także z urzędu, a zatem bez uprzedniego wniosku strony, o którym mowa w art. 357 § 2¹ k.p.c.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 stycznia 2023 r., II CSKP 816/22⁴⁴, przyjął, że rozpoznanie apelacji na posiedzeniu niejawnym mimo skutecznego wniosku strony o przeprowadzenie rozprawy (art. 374 zdanie 2 k.p.c.) – w stanie prawnym obowiązującym po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r., a przed wejściem w życie ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 – powoduje ziszczenie się przyczyny nieważności postępowania art. 379 pkt 5 k.p.c. przed sądem drugiej instancji. Zwrócono uwagę, że sąd drugiej instancji mógł skierować sprawę na posiedzenie niejawne dopiero wówczas, gdy strony nie złożyły skutecznie wniosku o przeprowadzenie rozprawy, a ponadto przeprowadzenie rozprawy nie zostało uznane za konieczne⁴⁵. Podobnie odnośnie do postępowania odwoławczego postanowieniem z dnia 14 czerwca 2023 r., II CSKP 1091/22, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub w odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy. Pomimo, że ustawodawca pozostawił sądowi drugiej instancji możliwość dokonania oceny potrzeby przeprowadzenia rozprawy, to w sytuacji konkretnego żądania strony o jej przeprowadzenie musi ono zostać zrealizowane.

Odnośnie do skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 24 lutego 2023 r., II CSKP 877/22⁴⁶, wskazał, że wprawdzie wniesiona przez stronę skarga kasacyjna podlega wykładni, która może prowadzić do usunięcia pewnych drobnych uchybień i nieścisłości, jednak interpretacja zarzutów nie

⁴⁴ LEX nr 3454451.

⁴⁵ Por. T. Zembrzusi, *Ograniczenia jawności postępowania w sprawach cywilnych w dobie pandemii – potrzeba chwili czy trwale rozwiązania?*, FP 2021, nr 3, s. 4 i n.

⁴⁶ LEX nr 3552894.

może prowadzić do zastępowania kluczowych elementów środka zaskarżenia domysłami sądu⁴⁷.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2023 r., II CSKP 518/22⁴⁸, zwrócono uwagę, że związanie sądu drugiej instancji wykładnią prawa dokonaną w sprawie przez Sąd Najwyższy (art. 39820 k.p.c.) obejmuje wyłącznie wypowiedzi dotyczące wykładni przepisów prawa rozważanych przez Sąd Najwyższy w ramach podstaw kasacyjnych, w tym przede wszystkim zarzutów, które stanowiły podstawę uchylecia zaskarżonego wyroku⁴⁹. Zwrócono uwagę na konieczność ścisłej wykładni przepisu, z którego wynika związanie sądu drugiej instancji jedynie wykładnią prawa, a nie jakimikolwiek wytycznymi Sądu Najwyższego co do dalszego postępowania⁵⁰.

Bogate jest orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące instytucji zażalenia. W uchwale z dnia 12 maja 2023 r., III CZP 139/22⁵¹, za dopuszczalne uznano zażalenie na zarządzenie o zwrocie pozwu, mimo uiszczenia brakującej opłaty od pozwu w terminie tygodniowym od dnia zarządzenia o zwrocie pozwu, powodującego, że pozew wywołuje skutek od daty jego pierwotnego wniesienia zgodnie z art. 130² § 2 k.p.c. W uzasadnieniu zwrócono uwagę na konieczność zapewnienia właściwej realizacji konstytucyjnego prawa do zaskarzania orzeczeń i decyzji wydawanych w pierwszej instancji, postrzegając to prawo jako istotny czynnik dla urzeczywistnienia tzw. sprawiedliwości proceduralnej⁵². Podkreślono, że tylko jednoznaczne wyłączenie możliwości wniesienia środka odwoławczego, może stanowić skuteczną podstawę ograniczania stronie prawa do sądu.

W uchwale z dnia 25 lipca 2023 r., III CZP 154/22⁵³, stwierdzono natomiast, że wniesienie skargi kasacyjnej nie uzasadnia odrzucenia złożonego przez stronę zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji, którego przedmiotem jest zwrot kosztów postępowania apelacyjnego, jeżeli Sąd Najwyższy

⁴⁷ Por. postanowienie SN z dnia 26 września 2022 r., I CSK 1563/22, LEX nr 3408226.

⁴⁸ OSNC–ZD 2023, nr 3, poz. 42.

⁴⁹ Zob. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2016 r., II CSK 230/15, OSNC–ZD 2017, nr D, poz. 60; wyrok SN z dnia 4 października 2019 r., I CSK 401/18, OSNC–ZD 2021, nr 2, poz. 15. Por. T. Ereciński, *W sprawie związania Sądu Najwyższego oceną prawną (art. 389 k.p.c.)*, PiP 1969, nr 8–9, s. 399 i n.

⁵⁰ Zob. wyroki SN: z dnia 12 grudnia 2001 r., V CKN 437/00, IC 2002, nr 4, s. 50; z dnia 7 czerwca 2019 r., I CSK 240/18, LEX nr 2691573.

⁵¹ OSNC 2024, nr 1, poz. 2.

⁵² Zob. wyrok TK z dnia 16 listopada 1999 r., SK 11/99, OTK ZU 1999, nr 7, poz. 158.

⁵³ OSNC 2024, nr 2, poz. 14.

odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 394² § 1¹ pkt 3 k.p.c.)⁵⁴. Uznanie, że wniesienie skargi kasacyjnej miałyby czynić niedopuszczalnym zażalenie z art. 394² § 1¹ pkt 3 k.p.c., oznaczałoby, że w razie odrzucenia, oddalenia albo odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania strona byłaby pozbawiona możliwości kontroli rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, gdyż w żadnym z tych trzech przypadków Sąd Najwyższy nie mógłby ingerować w orzeczenie sądu drugiej instancji w zakresie kosztów procesu. Takie rozwiązanie uznano za nieakceptowalne z punktu widzenia standardu konstytucyjnego z art. 78 w zw. z art. 178 ust. 1 Konstytucji. Zaznaczono, że bieg postępowania zażaleniowego jest uzależniony od wniesienia i rozpoznania skargi kasacyjnej, a samo zażalenie na rozstrzygnięcie w przedmiocie zwrotu kosztów procesu powinno oczekiwać na rozpoznanie do czasu zakończenia postępowania kasacyjnego.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2023 r., III CZP 41/23⁵⁵, odwołując się do argumentów natury celowościowej, przyjęto, że w razie zawiadomienia strony lub jej pełnomocnika o niemożliwości sporządzenia uzasadnienia postanowienia podlegającego zaskarżeniu, wniesienie zażalenia od tego postanowienia nie jest warunkowane skutecznym złożeniem wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczeniem postanowienia wraz z uzasadnieniem.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 kwietnia 2023 r., III CZP 146/22⁵⁶, uznał, że na postanowienie sądu rejestrowego w przedmiocie wynagrodzenia likwidatora spółki komandytowej, ustanowionego przez sąd, przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji. Odwołał się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2008 r., III CZP 111/08⁵⁷, w której uznano, że zaskarżalny charakter ma postanowienie sądu rejestrowego w przedmiocie wynagrodzenia likwidatora spółki jawnej. Sąd Najwyższy opowiedział się w tym wypadku za dopuszczalnością stosowania mechanizmu *analogiae legis* w kwestiach procesowych dotyczących dopuszczalności wniesienia środka odwoławczego⁵⁸. Odpowiedzi na pytanie o sąd właściwy do rozpoznania przedmiotowego zażalenia poszukiwano

⁵⁴ Por. K. Gajda-Roszczyńska, *Zbieg (kolizja) zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie zwrotu kosztów procesu do innego składu tego sądu wniesionego przez jedną stronę ze skargą kasacyjną drugiej strony*, PPC 2013, nr 1, s. 70 i n.

⁵⁵ Biul.SN 2023, nr 11–12, s. 17.

⁵⁶ OSNC 2023, nr 11, poz. 105.

⁵⁷ OSNC 2009, nr 10, poz. 138.

⁵⁸ Zob. uchwały SN: z dnia 6 grudnia 1988 r., III CZP 95/88, OSNC 1989, nr 12, poz. 203; z dnia 22 stycznia 1998 r., III CZP 69/97, OSNC 1998, nr 7–8, poz. 111.

w przepisach Prawa upadłościowego. Wskazano, że skoro zgodnie z art. 222 ust. 1a tej regulacji właściwy do rozpoznania zażalenia na postanowienie określające wynagrodzenie syndyka jest sąd drugiej instancji, to rozwiązanie to należy zastosować także do postanowienia dotyczącego wynagrodzenia likwidatora.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2023 r., III CZP 158/22⁵⁹, za dopuszczalne uznano zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie zabezpieczenia spadku orzekające co do istoty sprawy. Zaznaczono, że zabezpieczenie spadku jest instytucją wyłącznie proceduralną, niemającą oparcia w prawie materialnym, zaś postępowanie o zabezpieczenie spadku jest postępowaniem szczególnym w stosunku do postępowania zabezpieczającego, w którym postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia podlegają zaskarżeniu zażaleniem.

Rozpoznawanie zażaleń dało asumpt do interesującej wypowiedzi Sądu Najwyższego zawartej w postanowieniu z dnia 29 marca 2023 r., III CZ 427/22⁶⁰. W judykacie tym zwrócono uwagę, że dopóki ustawodawca nie otwórzy szerszej, uwzględniającej rozwój technologii drogi wnoszenia pism procesowych, przesłanie pisma do sądu mailem czy też za pośrednictwem platformy ePUAP nie wywołuje skutków procesowych⁶¹ i nie wymaga podjęcia czynności o charakterze faktycznym (wydrukowanie załącznika do maila) i procesowym (np. wezwania do podpisania wydruku, a szerzej – usunięcia jego braków formalnych jako pisma procesowego, którym nie jest)⁶².

9. Postępowanie nieprocesowe

W uchwale z dnia 20 października 2023 r., III CZP 155/22⁶³, Sąd Najwyższy stwierdził, że wezwanie spadkobierców przez ogłoszenie (art. 672 w zw. z art. 673 k.p.c.) nie wywołuje skutku w postaci rozpoczęcia biegu terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku dla spadkobierców nieznanych z miejsca pobytu. Zaznaczono, że dla rozpoczęcia biegu tego terminu niezbędna jest zatem pozytywna wiedza o faktach, z których wynika powołanie do spadku, co służy ochronie spadkobiercy.

⁵⁹ OSNC 2024, nr 4, poz. 40.

⁶⁰ OSNC 2023, nr 9, poz. 93.

⁶¹ Por. J. Gołaczyński, *Elektroniczne czynności procesowe*, PME 2004, nr 4, s. 3 i n.; P. Grzegorzczak, *Dopuszczalność wniesienia środka zaskarżenia w postaci elektronicznej*, MoP 2012, nr 9, s. 339 i n.

⁶² Por. także postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 2023 r., III CZ 59/23, LEX nr 3574989.

⁶³ OSNC 2024, nr 3, poz. 29.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2023 r., III CZP 18/23⁶⁴, przesądzono, że stwierdzenie nabycia spadku (art. 681 k.p.c.) może dotyczyć także spadkobierców, którzy zmarli po wszczęciu postępowania o dział spadku. Podkreślono, że dział spadku zawsze powinien być poprzedzony prawomocnym stwierdzeniem nabycia spadku⁶⁵, które musi być dokonane bądź przed wszczęciem postępowania o dział spadku, bądź jako pierwsza i samodzielna część tego postępowania. Wyrażono przekonanie, że śmierć spadkobiercy przed wszczęciem postępowania działowego daje podstawy do zastosowania art. 681 k.p.c., natomiast w trakcie postępowania prowadzi do jego zawieszenia⁶⁶.

10. Postępowanie klauzulowe i egzekucyjne

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 25 października 2023 r., III CZP 2/23⁶⁷, uznał, że administracyjny tytuł wykonawczy obejmujący zobowiązanie podatkowe zabezpieczone hipoteką przymusową podlega zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności w celu zaspokojenia tego zobowiązania z kwoty przyznanej wierzycielowi w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji sądowej z nieruchomości obciążonej tą hipoteką.

W uchwale z dnia 26 stycznia 2023 r., III CZP 117/22⁶⁸, Sąd Najwyższy przyjął, że orzeczenie wojewódzkiej komisji do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych ustalające wysokość kosztów postępowania stanowi tytuł egzekucyjny i może zostać zaopatrzone w klauzulę wykonalności⁶⁹. Uznano, że orzeczenie to stanowi tytuł egzekucyjny w rozumieniu art. 777 § 1 pkt 3 k.p.c., a brak odesłania przez ustawodawcę przy rozstrzygnięciu o kosztach do odpowiedniego stosowania przepisów tytułu I części III Kodeksu postępowania cywilnego, jest wynikiem niedopatrzenia ustawodawcy – luką w prawie. Wyrażono przekonanie, że z uwagi na cywilny charakter postępowania powinna być ona wypełniona przez odpowiednie stosowanie Kodeksu postępowania cywilnego.

⁶⁴ Biul.SN 2023, nr 10, s. 17.

⁶⁵ Zob. orzeczenie SN z dnia 17 sierpnia 1961 r., 4 CR 332/61, OSNCp 1963, nr 3, poz. 54.

⁶⁶ Zob. C.P. Waldziński, *Śmierć uczestnika postępowania nieprocesowego a zawieszenie postępowania – uwagi de lege ferenda na tle działu spadku*, M. Praw. 2018, nr 12, s. 655 i n.

⁶⁷ OSNC 2024, nr 4, poz. 38.

⁶⁸ OSNC 2023, nr 6, poz. 59.

⁶⁹ Artykuł 671 ust. 4 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta w zw. z art. 777 § 1 pkt 3 k.p.c.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 25 maja 2023 r., III CZP 151/22⁷⁰, stwierdził, że dalszy tytuł wykonawczy z art. 793 k.p.c. może być wydany tylko wierzycielowi, który uzyskał tytuł wykonawczy na swoją rzecz. Zaznaczono, że przepis ten nie określa zasad odnoszących się do stwierdzenia następstwa prawnego po wierzycielu lub dłużniku. Przyjęto, że kwestie następstwa prawnego po wierzycielu należy rozstrzygać na podstawie art. 788 k.p.c.⁷¹, tj. w postępowaniu, które pozwala na zweryfikowanie poza postępowaniem egzekucyjnym przesłanek następstwa prawnego po wierzycielu lub dłużniku i ujawnienie wyniku ich badania w tytule wykonawczym w tym celu, by zawierał aktualną w chwili wydania postanowienia informację o tym, kto jest wierzycielem, a kto dłużnikiem stwierdzonego nim obowiązku. Wyjaśniono również, że następca prawny wierzyciela może działać w postępowaniu egzekucyjnym na podstawie tytułu wydanego poprzednikowi w sytuacjach uregulowanych w art. 819, art. 819¹ i art. 804¹–804² k.p.c. i nie jest uprawniony do domagania się wydania mu dalszego tytułu w oparciu o art. 793 k.p.c., gdy nie dysponuje tytułem podstawowym.

W uchwale z dnia 7 czerwca 2023 r., III CZP 153/22⁷², Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocne postanowienie zawierające plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, w którym komornik wymienił osobę, dla której jest przeznaczona suma przypadająca od nabywcy, wydane na podstawie art. 1037 § 2 k.p.c. i stanowiące tytuł egzekucyjny przeciwko nabywcy nieruchomości, stanowi podstawę dla wpisu w księdze wieczystej hipoteki powstałej na mocy samego prawa (art. 1037 § 3 k.p.c.), bez nadawania przez sąd tak powstałemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 listopada 2023 r., III CZP 42/23⁷³, analizował wyjątki od zasady obciążenia kosztami postępowania wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego przez przerzucenie obowiązku poniesienia opłat egzekucyjnych na dłużnika, który dał powody do wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Stwierdził, że w razie umorzenia go z mocy prawa na podstawie art. 823 k.p.c., w sytuacji, w której postępowanie egzekucyjne zostało uprzednio zawieszona na wniosek wierzyciela w związku z zawarciem porozumienia między nim a dłużnikiem co do sposobu lub terminu spełnienia świadczenia, to dłużnika obciąża opłata egzekucyjna ustalana na podstawie art. 29 ust. 1

⁷⁰ OSNC 2023, nr 11, poz. 107.

⁷¹ Zob. M. Muliński, *Uwzględnienie następstwa prawnego w postępowaniu klauzulowym*, PES 2004, nr 1–2, s. 19 i n.

⁷² OSNC 2023, nr 12, poz. 116.

⁷³ Biul.SN 2023, nr 11–12, s. 11.

ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych. Przyjęto, że art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. stanowi odpowiednik art. 823 k.p.c., a tym samym uznano, że przepis art. 29 ust. 1 u.k.k. dotyczy także umorzenia, które nastąpiło na mocy art. 823 k.p.c.

W uchwale z dnia 18 października 2023 r., III CZP 4/23⁷⁴, wyrażono pogląd, że osoba, której powołanie na stanowisko komornika sądowego wygasło z mocy prawa ze względu na rezygnację z pełnienia obowiązków komornika, a która pełniąc te obowiązki wydała postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego uchylone przez sąd w trybie nadzoru nad egzekucją na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., jest uprawniona – zgodnie z art. 770 § 5 k.p.c. – do wniesienia zażalenia na to postanowienie do sądu jako „inna osoba, której to postanowienie dotyczy”. Zwrócono uwagę, że były komornik jest osobą trzecią w porównaniu do stron postępowania i aktualnego komornika⁷⁵, przy czym wydane przez sąd postanowienie może mieć wpływ na jego sytuację prawną (majątkową), a zatem jest postanowieniem, które go dotyczy. Skoro zatem do wniesienia skargi na czynności komornika legitymowany jest każdy, kto został dotknięty czynnościami lub zaniechaniami komornika, to były komornik może wnieść środek zaskarżenia jeżeli wykáže, że ma w tym interes prawny⁷⁶.

⁷⁴ OSNC 2024, nr 4, poz. 35.

⁷⁵ Por. J. Misztal-Konecka, *Legitymacja komornika do wnoszenia zażalenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, [w:] *Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zbiór studiów*, (red.) J. Misztal-Konecka, Sopot 2017, s. 117 i n.; J. Studzińska, *Komornik sądowy – organ czy wierzyciel w zakresie kosztów postępowania egzekucyjnego?*, [w:] *Honeste procedere. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Lubińskiemu*, (red.) A. Laskowska-Hulisz, J. May, M. Mrówczyński, Warszawa 2017, s. 677 i n.

⁷⁶ Por. uchwała SN z dnia 28 lutego 1992 r., III CZP 5/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 157.